

Klima – og miljødepartementet
postmottak@kld.dep.no

Oslo, 28. februar 2024

Deres referanse: 23/3734

NOU 2023:18 Genteknologi i en bærekraftig fremtid.

Vi viser til Klima- og miljødepartementets høring av NOU 2023:18 Genteknologi i en bærekraftig fremtid.

NHO Mat og Drikke er en medlemsstyrt og partipolitisk uavhengig arbeidsgiver- og næringspolitisk organisasjon for bedrifter i mat-, drikke- og bionæringen. Foreningen har i overkant av 1.900 medlemsbedrifter, og representerer hele bredden innenfor mat-, drikke – og bionæringen, alt fra avlselskaper og planteforedlere, via råvareprodusenter og norske merkevareprodusenter, til internasjonale konsern med salgsvirksomhet i Norge.

Medlemsbedriftene vil i stadig økende grad bli påvirket av utviklingen innenfor genteknologi både nasjonalt og internasjonalt. Bruken av genteknologi vil påvirke de ulike aktørene ulikt alt ettersom hvor i verdikjeden de har sin virksomhet. Noen er opptatt av mulighetene til å ta i bruk ny teknologi i fremstillingen av sine produkter, mens andre vil stå overfor valget om å bruke råvarer eller ingredienser der en eller flere bestanddeler tidligere i verdikjeden har vært fremstilt ved hjelp av genteknologi. Fremtidig regulering av genteknologi har derfor en vesentlig betydning for NHO Mat og Drikkes medlemmer.

Hovedpunkter i NHO Mat og Drikkes innspill:

- Fremtidig regulering av genteknologi må ivareta innovasjonspotensial og konkurransekraft for norsk mat-, drikke- og bionæring.
- NHO Mat og Drikke mener Norge som et minimum må følge regelverksutviklingen i EU og åpne for økt bruk av genteknologi på planter.
- Det er stort behov for forskningsbasert kunnskap og formidling – herunder oppbygging av norske kompetansemiljøer samt folkeopplysningstiltak fra myndighetene.
- Krav til merking og sporbarhet av produkter der det ikke vil være mulig med analytisk sporbarhet, jf. genetiske endringer som også kan oppstå naturlig, vil være vanskelig å etterleve.
- Videre arbeid med ny regulering må prioriteres og gjennomføres så raskt som mulig. Det må settes av nok ressurser slik at arbeidet kan gjennomføres effektivt, men allikevel med tilstrekkelig dybde og bredde.

Konkurransekraft og forholdet til EU

Ved å legge til rette for at ny teknologi kan utvikles og tas i bruk i samme takt som i andre land vil vilkårene for import, eksport og for varer for innenlandsk bruk bli enhetlige. En grunnleggende forutsetning her er at et fremtidig regelverk harmoniseres med EU og er enklest mulig å sette seg inn i og forstå, i tillegg til at prosessene for vurdering og godkjenning er raske og effektive.

En vesentlig strengere regulering av bruken av genteknologi i Norge vil kunne svekke konkurransekraften til mat-, drikke- og bionæringen. Det vil føre til at norske produsenter ikke kan ta del i spesialisering og produktivitetsutvikling som fortløpende skjer i europeiske og

globale verdikjeder på lik linje med sine nærmeste konkurrenter og samarbeidspartnere. Det kan føre til at norske bedrifter får en konkurranseulempe internasjonalt. På samme måte vil strengere reguleringer i EU enn i resten av verden påvirke europeiske bedrifters konkurransekraft på det globale markedet.

NHO Mat og Drikke er positive til en revidering av genteknologiloven og tilpasning til den teknologiske utviklingen og kunnskapen som utvikles på området. Vi støtter en nivå-differensiering av godkjenningsskrav, basert på de to hovedkriteriene om genetisk endring oppnådd med konvensjonelle metoder og kjennskap til egenskapen som endringen gir.

I EU arbeides det nå med ny regulering knyttet til bruk av genteknologi på planter. NHO Mat og Drikke mener Norge som et minimum må følge EU knyttet til regelendringer innenfor genteknologi. Når det gjelder økt bruk av genteknologi på mikroorganismer og animalia registrerer vi at det er større spredning i synspunktene blant medlemsbedriftene, i hovedsak på bakgrunn av prinsippet om at norske særregler må unngås og at regelverksutviklingen i Norge må være harmonisert med EU.

NHO Mat og Drikke mener:

- Dagens regelverk for genmodifisering er ikke tilstrekkelig fleksibelt og tilpasset den nye utviklingen og kunnskapen som bygges opp på området, og trenger fornyelse.
- Fremtidens regulering må ivareta innovasjonspotensialet og konkurransekraften i mat- og drikke næringen nasjonalt og internasjonalt.
- NHO Mat og Drikke mener Norge som et minimum må følge regelverksutviklingen i EU og åpne for økt bruk av genteknologi på planter.

Folkeopplysningstiltak og behov for nyansering av samfunnsdebatten

Forbrukernes tillit til og aksept for de varene som tilbys er en grunnleggende forutsetning for en bærekraftig og lønnsom verdikjede for mat og drikke. Dersom nye innsatsfaktorer basert på genteknologi skal kunne tas i bruk, og nye produkter utvikles, er det helt sentralt at forbrukeren har en overveiende positiv holdning til de egenskapene og muligheter ny teknologi kan gi for maten vår. Forbrukeren må også settes i stand til å kunne ta informerte valg. Det er i dag et stort behov for kunnskapsbaserte informasjonstiltak.

Nåværende og tidligere samfunnsdebatter har gitt et etterlatt inntrykk av at genteknologi generelt er en trussel mot natur og miljø, matsikkerhet og helse. Særlig har debatt og skepsis knyttet til eldre GMO bidratt til at dette inntrykket har festet seg. En polarisert og unyansert debatt er uheldig og medfører at overveiende negative assosiasjoner også overføres til moderne og mer målrettet genredigering. Det er viktig at også de positive samfunns-effektene som genredigering kan føre til gis plass i debatten. Eksempler her kan være redusert arealbruk, bedre klimatilpasning av planter, reduksjon av allergener, sykdomsbekjempelse og økt dyrehelse samt redusert bruk av sprøytemidler.

En forbrukerundersøkelse fra forskningsprosjektet GENEInnovate viser at rundt 60 pst. av respondentene oppga at de var litt eller meget bekymret for om genredigert mat kan ha negative konsekvenser for helse og miljø.¹ De norske forbrukerne skilte ikke mellom genredigering og -modifisering, og mente at disse metodene var mer unaturlige enn tradisjonell avl. Undersøkelsen viste også at kunnskapsnivået påvirket holdningene. De med mest kunnskap om genteknologi og genetikk var mest positive til å bruke genredigering i landbruk og akvakultur og hadde mest tillit til aktørene som står bak utviklingen, og til myndighetene som godkjenner produktene. Mange var også positive til å ta i bruk genredigering dersom formålet var økt samfunnsnytte og bærekraft.

¹ Bioteknologirådet og GENEInnovate (2020) [Norske forbrukeres holdninger til genredigering i norsk landbruk og akvakultur](#).

Offentlige myndigheter har en svært viktig oppgave i å bidra med folkeopplysning og nyansere samfunnsdebatten, og det må settes av økte ressurser til dette. Informasjonen må være vitenskapelig basert og i en slik form at de enkelte virksomhetene kan vise til denne i sin dialog med forbrukeren. Det er vesentlig å ivareta forbrukernes tillit til myndighetenes prosesser for risikovurderinger, godkjenning, kontroll og tilsyn.

Det er også behov for at næringslivet raskest mulig får tilgang til kompetanse for å kunne utnytte teknologien effektivt og trygt til nye innovasjoner. Det må legges til rette for økt forskning samt utvikling av kompetansemiljøene i Norge, eksempelvis gjennom tett samarbeid med forskningsmiljøene om anvendte og næringsrettede forskningsprosjekter.

NHO Mat og Drikke mener:

- Det er stort behov for forskningsbasert kunnskap og formidling om moderne genteknologi, herunder oppbygging av norske kompetansemiljøer samt folkeopplysningstiltak fra myndighetene.
- Offentlige myndigheter må sette av økte ressurser til veiledning og informasjon og bidra i samfunnsdebatten.

Krav til merking og sporbarhet påvirker innovasjonspotensial og bærekraft

Et sentralt tema i NOU2023:18 omhandler krav til merking av produkter fremstilt med genteknologi, med det formål å kunne sette forbrukeren i stand til å ta informerte valg. Dersom det overveiende knyttes negative forbrukerassosiasjoner til en slik merking vil merkingen i praksis fungere som en advarselsmerking. Dette vil føre til at de mulig positive mulighetene genteknologien gir ikke vil bli tatt i bruk av mat- og drikkeprodusentene. Dette vil i sin tur påvirke innovasjonspotensialet og konkurransekraften i næringen i negativ retning. Som nevnt ovenfor, er forbrukerens aksept og tillit avgjørende for å skape nødvendig etterspørsel etter produkter fremstilt med genteknologiske metoder. En differensiering av kravene til merking etter grad og type genetisk endring, sammen med folkeopplysningstiltak fra myndighetene, kan bidra på en positiv måte til økt forbrukeraksept og mulighet til å ta informerte valg.

NHO Mat og Drikke legger til grunn at kravene til type og omfang av all merking legges på et nivå slik at informasjonsmengden på pakningen ikke blir for stor og uoversiktlig. De grunnleggende kravene må tilsvare de øvrige, obligatoriske merkekravene for mat og drikke i matinformasjonsforskriften², med hensyn til å unngå villedning, skriftstørrelse, plassering på pakningen, mv. Merkekravene må også harmoniseres med EU. Nasjonale merkekrav, som går lenger enn EUs krav, støttes ikke.

Mulighet for korrekt etterlevelse av merkekravene påvirkes også i stor grad av kravene til sporbarhet for råvarer og innsatsvarer fremstilt med genteknologi. Mat- og drikkenæringen inngår i lange internasjonale verdikjeder og handler på et globalt marked. Dersom det settes krav til merking av produkter der det inngår innsatsvarer som *ikke* kan spores med analytiske metoder vil det være svært utfordrende eller umulig. Dette er en særlig relevant problemstilling for produkter med genetiske endringer som også kan oppstå naturlig, jf. NOU2023:18 omtale av "PB-produkter". Aktørene i verdikjeden for mat må for denne type produkter basere sin kvalitetskontroll via dokumentbasert sporbarhet. Krav til obligatorisk merking kan dermed ikke ettergås analytisk og gir med dette en uakseptabel uforutsigbarhet, eksempelvis ved tilsyn.

Videre vil krav til obligatorisk merking og sporbarhet også medføre krav om separate produksjonslinjer, også for råvarer og innsatsvarer med genetiske endringer som også kan gjenfinnes i naturen. Dette vil innebære store praktiske og økonomiske konsekvenser for næringen som vanskelig kan gjennomføres i praksis.

NHO Mat og Drikke mener:

² [Forskrift om matinformasjon til forbrukerne](#) (matinformasjonsforskriften).

- Dersom overveiende negative forbrukerassosiasjoner knyttes til GMO-merking, vil merkingen i praksis fungere som en advarsel og innovasjonspotensialet og konkurransekraften i næringen påvirkes negativt.
- De grunnleggende merkekravene må tilsvare de øvrige, obligatoriske kravene for merking av for mat og drikke i matinformasjonsforskriften og må harmoniseres med EU. Nasjonale merkekrav, som går lenger enn EUs krav, støttes ikke.
- Krav til merking og sporbarhet av produkter der det ikke vil være mulig med analytisk sporbarhet, jf. genetiske endringer som også kan oppstå naturlig, vil være vanskelig å etterleve.
- Krav om separate produksjonslinjer er praktisk lite gjennomførbart og støttes ikke.

Videre arbeid med ny regulering må prioriteres

Dagens regulering av genteknologi møter ikke de utfordringene som utviklingen i teknologi og internasjonal handel innebærer. NHO Mat og Drikke vil sterkt oppfordre til at videre arbeid med ny regulering prioriteres politisk og i forvaltningen, og at det sikres ressurser slik at arbeidet kan gjennomføres effektivt, men med tilstrekkelig bredde og dybde. En situasjon der Norge ikke tar stilling til de viktigste spørsmålene rundt utviklingen innen genteknologi er en dårlig løsning som gir lite forutberegnelighet for norske virksomheter.

Tilstrekkelig kapasitet og kompetanse i departementer, direktorater og tilsyn er av sentral betydning for næringslivet. NHO Mat og Drikke har eksempelvis pekt på at Mattilsynet må ha tilstrekkelig kapasitet til å arbeide systematisk med regelverksutvikling for å sikre god sammenheng og implementering av nytt regelverk og drive god veiledning og rådgivning.

Behovet for nødvendig kapasitet og kompetanse forsterkes ytterligere av at en stor og økende del av reguleringene kommer inn i lovverket fra EØS-avtalen. EU har økt tempoet i lovgivningen, og reglene er mer komplekse og inngripende. Manglende kapasitet og kompetanse til god gjennomføring av EØS-regelverk i forvaltningen er et problem for norske bedrifter i møte med konkurranse fra bedrifter i EU.

Arbeids- og rolledelingen i forvaltningen ved oppfølgingen av en eventuell ny regulering av genteknologi er i mindre grad utredet av utvalget. Samtidig er det krevende å se konsekvensene samlet for regelverket som forslagene fra flertallet og mindretallet innebærer, herunder også sett i relasjon til regelverksutviklingen i EU. Rekkefølge og tidsangivelsene for enkeltendringer som skal gjennomføres er vage.

NHO Mat og Drikke mener:

- Videre arbeid med ny regulering må prioriteres og gjennomføres så raskt som mulig. Det må settes av nok ressurser slik at arbeidet kan gjennomføres effektivt, men allikevel med tilstrekkelig dybde og bredde.
- Arbeids- og rollefordelingen i forvaltningen av et nytt regelverk innenfor genteknologi må tydeliggjøres.
- Implementering av utvalgets forslag vil kreve en grundig gjennomgang med hensyn på konsekvensvurderinger og god sammenheng i regelverket.
- Det er behov for å styrke forvaltningsorganenes kapasitet og kompetanse når det gjelder implementering av nytt regelverk, veiledning og rådgivning.

Med vennlig hilsen

NHO Mat og Drikke

Terje Sletnes

Direktør for analyse og politikk

An-Katrin Eikefjord
Fagsjef næringsjus